

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т.Г. ШЕВЧЕНКА
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
**ТЕАТРАЛІЗАЦІЯ ЯК МЕТОД АКТИВНОГО НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ
РОЗВИТКУ ІНФОМЕДІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ 10-Х КЛАСІВ НА
УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Спеціальність 014 Середня освіта
(Українська мова і література. Англійська мова)

Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

Освітній ступінь «МАГІСТР»

Виконала:

студентка 2 курсу, групи МУА 56

Чорномаз Оксана Станіславівна

Науковий керівник:

канд. філос. наук, доцент

Ольховик Марина Володимирівна

Науковий консультант:

учитель-методист української мови і
літератури ЗСШФМП №12

Хропата Світлана Іванівна

Чернігів 2023

Роботу подано до розгляду « ___ » _____ 20__ року

Студентка _____ Оксана Чорномаз
(підпис) (прізвище та ініціали)

Науковий керівник _____ Марина ОЛЬХОВИК
(підпис) (прізвище та ініціали)

Рецензент _____ Ірина КОВАЛЬОВА
(підпис) (прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на розширеному засіданні кафедри іноземних мов і кафедри української мови і літератури

протокол № ___ від « ___ » листопада 2023 року

Студентка допускається до захисту роботи в екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри іноземних мов,
гарант освітньої програми _____ Лариса ГОРОДНИЧА
(підпис)

Завідувач кафедри української
мови і літератури _____ Тетяна ХОМИЧ
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	2
1.1. Теоретико-методологічні аспекти навчання української літератури у старшій школі	2
1.2. Психолого-педагогічні особливості навчання української літератури учнів 10 класів	2
1.3. Інфомедійна грамотність в структурі сучасної шкільної освіти	2
1.3.1. Теоретичний аналіз інфомедійної грамотності як базової компетентності у старшій школі	2
1.3.2. Формування інфомедійних умінь учнів 10 класу засобами вправ і завдань	2
Висновки до розділу 1	2
РОЗДІЛ 2. ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ НАВИЧОК. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	2
2.1. Поняття театралізації та її основні складові	2
2.2. Особливості та ефективність застосування театралізації на уроках української літератури	2
Висновки до розділу 2	2
РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА ОСНОВІ МЕТОДУ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ЕМПІРИЧНИЙ АСПЕКТ	2
3.1. Специфіка вправ на основі методу театралізації для формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на заняттях з української літератури	2
3.2. Аналіз апробованих вправ з учнями 10 класу	2
Висновки до розділу 3	2
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	2
ДОДАТКИ	2
Список використаних вправ	2

ВСТУП

У сучасному інформаційному суспільстві, де зростає значущість медіа і комунікаційних технологій, навички інфомедійної грамотності стають необхідними для успішного функціонування та розвитку особистості. Здатність критично оцінювати інформацію, ефективно спілкуватися, адаптуватися до швидкозмінного медіасередовища є важливими компетенціями, які необхідно розвивати в сучасних учнів.

Українська література, як важлива складова освіти, не лише формує культурну свідомість та естетичні смаки учнів, але й виконує роль носія національної ідентичності та мовної компетентності. Однак, викладання української літератури зазвичай базується на традиційних методах, які можуть бути недостатньо ефективними для розвитку інфомедійної грамотності.

Театралізація, як метод активного навчання, надає унікальні можливості для інтеграції літературного процесу з медіасередовищем і стимулює активну участь учнів у процесі вивчення української літератури. Вона передбачає застосування драматичного мистецтва, рольових ігор, творчої діяльності та емоційного спілкування, що сприяє активізації пізнавальних процесів і розвитку комунікативних навичок учнів.

Актуальність дослідження визначається наступними чинниками. У сучасному інформаційному суспільстві інфомедійна грамотність стає все більш важливою компетенцією для учнів. Це означає не лише здатність ефективно сприймати та обробляти інформацію, але й критично оцінювати її, знаходити надійні джерела, адаптуватися до швидкозмінних медіаформатів і вміти ефективно комунікувати.

Уроки української літератури мають не лише навчальну, а й виховну мету. Вони сприяють розвитку естетичного смаку, емоційної сфери та творчих здібностей учнів. Використання театралізації як методу активного навчання в цьому контексті є особливо актуальним, оскільки метод дозволяє перетворити процес вивчення літератури на захопливу та втілену в діяльність форму, де учні можуть брати активну участь у творчому процесі.

Розробка та впровадження інноваційних педагогічних методів і підходів є невід'ємною частиною сучасної освітньої системи. Використання театралізації в процесі навчання української літератури дозволяє змінити традиційний підхід до уроків, залучити учнів до активного навчання та створити сприятливу навчальну атмосферу, де кожен учень може розкрити свій творчий потенціал та розвинути важливі навички інфомедійної грамотності.

Українська література має багатий культурний спадок, що потребує уважного вивчення та розуміння з боку учнів. Використання театралізації на уроках української літератури дозволяє створити неповторні ситуації, де учні можуть відчувати емоції, стати частиною літературного твору та глибше зрозуміти його значення. Це сприяє не лише активному навчанню, але й поглибленому осмисленню та засвоєнню літературних творів.

Театралізація як метод активного навчання має потенціал стати цінним ресурсом для педагогічної практики викладачів української літератури. Вона відкриває нові можливості для впровадження творчих та інтерактивних методик, залучає учнів до активного спілкування, розвиває їхні навички презентації та комунікації. Такий підхід може стати основою для створення цікавих і насичених уроків, які сприятимуть підвищенню мотивації та успішності учнів.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження методу театралізації в системі активного навчання для розвитку інфомедійної грамотності учнів 10-х класів на уроках української літератури.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- визначити сутність методу театралізації в сучасній методології;
- розкрити сучасне розуміння методу театралізації та його реалізацію у змісті шкільного уроку;
- проаналізувати особливості використання методу театралізації в процесі вивчення української літератури задля розвитку інфомедійної грамотності;

- з'ясувати ступінь ефективності методу театралізації на уроках літератури;
- виявити специфіку методу театралізації як освітнього тренду в умовах дистанційного навчання;
- розробити методичні рекомендації для вчителя нового покоління щодо методики навчання української літератури засобами театралізації.

Об'єкт дослідження –інфомедійна грамотність учнів 10-х класів на уроках української літератури.

Предмет дослідження –театралізація як метод активного навчання в процесі розвитку інфомедійної грамотності учнів 10-х класів на уроках української літератури.

Для реалізації мети і завдань використано такі **методи дослідження**:

- теоретичні (ознайомлення з науковою літературою літературознавчого, методичного та педагогічного характеру; аналіз навчальних програм, навчальних планів, підручників, публікацій учених-методистів, вчителів-практиків і методичних посібників з української літератури та інфомедійної грамотності; узагальнення педагогічного досвіду, що стосується вказаної проблеми);
- емпіричні (педагогічні спостереження та аналіз уроків з української літератури, навчально-виховного процесу загалом; бесіди з вчителями та учнями).

Наукова новизна роботи полягає в наступних аспектах:

1. Обґрунтовано особливості застосування методу театралізації як ефективного засобу активного навчання у контексті розвитку інфомедійної грамотності.
2. Встановлюється взаємозв'язок між методом театралізації і розвитком інфомедійної грамотності. Досліджується, як використання театралізації на уроках української літератури може сприяти формуванню вмінь учнів працювати з різноманітними медіаформатами, аналізувати та оцінювати інформацію, творчо використовувати інфотехнології.

Практичне значення дослідження: представлена кваліфікаційна робота є допомогою для вчителів української літератури. Розроблена методика має на меті підвищення якості навчального процесу і піднесення рівня літературної та інфомедійної грамотності учнів. Завдяки дослідженим матеріалам, можна сприяти активному залученню учнів до групової роботи, організувати цікаві факультативні заняття з української літератури, а також надати викладачам цінний матеріал для створення спеціалізованих курсів з методики навчання української літератури.

Результати проведених досліджень можуть бути використані також вчителями гуманітарних дисциплін, допомагаючи їм покращити ефективність своєї роботи і збагатити навчальний процес новими підходами. Такий комплексний підхід не лише сприятиме формуванню хорошої літературної грамотності учнів, але й позитивно вплине на їх загальний розвиток і креативність.

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 63 с. Список використаних джерел складає 47 найменувань.

У вступі окреслено актуальність поданої теми, визначено об'єкт і предмет наукової розвідки, висвітлено мету, завдання, теоретичне та практичне значення роботи.

У першому розділі розглянуто психолого-педагогічні особливості навчання української літератури учнів 10 класів; інфомедійну грамотність в структурі сучасної шкільної освіти; теоретичний аналіз інфомедійної грамотності як базової компетентності у старшій школі; формування інфомедійних умінь учнів 10 класу засобами вправ і завдань.

У другому розділі розглянуто поняття театралізації в системі сучасної шкільної освіти; роль та особливості театралізації у процесі активного навчання в старшій школі; способи застосування театралізації для розвитку інфомедійної грамотності учнів на уроках української літератури 10 класу.

У третьому розділі описано організацію формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на основі методу театральної педагогіки під час навчання української літератури

У висновках представлено результати теоретичної та практичної частини наукової роботи.

Апробація основних результатів кваліфікаційної роботи. Робота пройшла апробацію на таких конференціях:

1. Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства», Національний університет «Чернігівська політехніка», 26-27 квітня 2023 р., тема доповіді – Інфомедійна грамотність в структурі сучасної шкільної освіти.

2. V Міжнародна науково-практична конференція «Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті (присвячена 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди)». Тема доповіді: Театралізація як сучасний метод активного навчання культуромовної особистості (на прикладі вивчення філософського декалогу діалогів Григорія Сковороди) (Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка, 9-10 грудня 2022 року, м. Суми).

3. Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців і студентів «Сучасна освіта: перспективи розвитку», Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 28 березня 2023 року, м. Чернігів. Тема доповіді - Своєрідність театралізації як методу в процесі навчання української літератури.

4. Наставозна конференція для студентів ОП Середня освіта (Українська мова і література. Англійська мова) «Способи застосування театралізації для розвитку інфомедійної грамотності учнів на уроках української літератури 10 класу» Оксана Черномаз, студентка 2-го курсу освітнього ступеня « магістр» ОП Середня освіта (Українська мова і

література. Англійська мова) Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

За темою дослідження надруковані тези:

1. Чорномаз О.С. Своєрідність театралізації як методу в процесі навчання української літератури // Сучасна освіта: досвід і новаторство. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих науковців та студентів (28 березня 2023 рр.). – Чернігів: НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2023. 120 с. С.95-96.

2. Чорномаз О.С. Інфомедійна грамотність в структурі сучасної шкільної освіти // Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Юність науки – 2023: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства», Національний університет «Чернігівська політехніка», 26-27 квітня 2023 р. 772 с. С.540.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Теоретико-методологічні аспекти навчання української літератури у старшій школі

Модернізація шкільної літературної освіти в Україні має на меті встановлення головного принципу - спрямованість на розвиток особистості, де основними складовими є гуманістичні ідеї в освіті та засади розвивального навчання. Цей підхід спрямований на задоволення індивідуальних потреб учнів і розвиток їхнього особистого потенціалу шляхом активного спілкування та пізнання.

Радянський період української літературної освіти відзначався політизацією освіти і активною зміною підходів до підручників з літератури. Змінювався не лише зміст, а й методика викладання. Головною метою було створення таких підручників, які б дозволяли учням самостійно робити висновки про художній твір під час його читання, сприяючи логічному та образному мисленню та розвитку умінь зв'язного мовлення.

Олександр Дорошкевич, видатний український літературознавець, критик і педагог, засновник методики викладання української літератури, вніс значний внесок у цей напрям. Він створив парадигмальну основу для сучасної національної системи літературної освіти.

У своїх методичних статтях і підручниках, особливо у книзі "Українська література в школі" (1921 р.), Дорошкевич акцентував увагу на формальному аспекті аналізу художніх творів. Його підхід спрямовував учителів на розгляд характеристик художніх образів, сюжету, композиції твору, стилю та інших аспектів твору. Це стало важливим кроком у розвитку літературної освіти й сприяло створенню цілісної системи вивчення української літератури в школах.

Т. Яценко у своїй книзі про розвиток методики викладання української літератури у школах зазначала, що у своїй роботі «Українська література в школі. Спроба методики» методист висловлював важливість культурологічного аспекту освіти, стверджуючи, що «без культури людина не зможе усвідомити національні та соціальні принципи, не зможе перейнятися почуттям патріотизму та відповідальності за волю та незалежність України» [45, с. 105]. Вона також відзначила, що методика вченого зазнала впливу тогочасної ідеології щодо викладання літератури у школах, включаючи адаптацію до вимог трудової школи, комплексне програмування шкільних предметів, впровадження лабораторного методу вивчення літератури та соціального аналізу художніх творів. Однак вона назвала низку методичних ідей О.Дорошкевича, які є актуальними й зараз:

- вивчення літератури з погляду психології творчості;
- урахування міжпредметних та між мистецьких зв'язків;
- аналіз образних складових художнього твору;
- використання біографічного підходу під час аналізу художнього твору;
- застосування різних форм організації навчальної діяльності, таких як позакласне читання, гурткова робота, позакласні та позашкільні виховні заходи;
- використання навчального кабінету літератури з дидактичною метою.

Дослідник Л. Нежива, у своїй статті «Проблеми вивчення літературних напрямів у вітчизняній методичній думці», розглядає вплив марксистсько-ленінської ідеології на методичну науку радянської епохи. Вона звертає увагу на працю О. Дорошкевича «Українська література в школі» (1921 р.), вказуючи на те, що методисти, змушені були відповідати політичній лінії та популяризувати літературу як знаряддя суспільної боротьби. Це призвело до вивчення революційного романтизму, критичного реалізму та надмірного підкреслення соцреалізму як найпередовішої літератури в світі.

Дослідники Л. Базиль та О. Семенов також звернули увагу на працю О. Дорошкевича, аналізуючи матеріали, на яких він основував свій підручник з

методики викладання української літератури. Вони докладно проаналізували кожен розділ підручника та його додатки [4].

Учений С. Пультер у своїй статті «До питання наукових досліджень з історії розвитку методики викладання української літератури в середній школі» подає огляд етапів створення підручників та посібників з методики викладання. Він підкреслює, що О. Дорошкевич у своїй роботі віддавав перевагу психології характеру та художній творчості, намагаючись глибоко розглядати твір письменника [38].

У школі методика викладання української літератури довгий час ґрунтувалася на підході, що відтворював спотворений варіант марксистської філософії. Сучасний дослідник має значні можливості вибору власної філософської та психологічної основи для своєї роботи.

У сучасному періоді відродженої незалежності України відкрилися можливості для вільного розвитку методичної думки. У цей час з'явилися два напрями методики викладання української літератури – від Б. Степанишина та Є. Пасічника, які характеризуються відмовою від комуністичного ідеологічного канону, хоча філософські основи не зазначені чітко. Є. Пасічник акцентує увагу на індивідуальній свободі учня, тоді як Б. Степанишин звертається до національного складника "Я" школяра – це лише часткові прояви екзистенційного підходу до викладання української літератури [36].

Окремі аспекти досліджуваної проблеми розкрито в дисертаційних дослідженнях М.Горди, А.Градовського, Л.Драчук, С.Жили, Л.Козубенка, О.Лілік, О.Слоньовської, А.Фасолі та інших. Наявні також методичні знахідки екзистенціально-діалогічного характеру в працях сучасних зарубіжних фахівців, зокрема П.Юцячिवене, Д.Стіл, К.Мередіта, Ч.Темпла, О.Богданової, С.Леонова, В.Чертова та інших.

Проблема організації уроків з літератури виникла наприкінці ХІХ століття, але у рамках догматичного підходу не була вирішена належним чином. У початку ХХ століття ця проблема знову стала актуальною для

методики навчання, оскільки шукали нові підходи до організації навчального процесу.

Сучасні педагоги, такі як І.М. Носаченко, Е.П. Печорська, М.І. Стяглик, розробляють методику застосування нетрадиційних форм уроків літератури. Ці уроки дозволяють значно поживити та зробити більш ефективним процес засвоєння матеріалу. Вони роблять уроки цікавішими й захоплюючими для учнів, сприяючи активному навчанню та збагаченню їхнього досвіду.

Модернізація шкільної літературної освіти в Україні має на меті встановлення головного принципу - спрямованість на розвиток особистості, де основними складовими є гуманістичні ідеї в освіті та засади розвивального навчання. Цей підхід спрямований на задоволення індивідуальних потреб учнів і розвиток їхнього особистого потенціалу шляхом активного спілкування та пізнання.

Головні принципи особистісно орієнтованого навчання включають.

- Врахування життєвого досвіду учнів, їхнього інтелектуального рівня, інтересів і здібностей та постійне поліпшення цих якостей у навчальному процесі.
- Стимулювання позитивної мотивації учнів до навчальної діяльності, розвиток потреби в самопізнанні, самовираженні та особистісному зростанні згідно з соціокультурними і моральними цінностями.
- Розвиток учнівської здатності до адаптації та самовиховання, що є важливими чинниками для становлення сучасної особистості, здатної до конструктивного діалогу з суспільством і культурою.

Ці принципи грають визначальну роль у організації особистісно орієнтованого навчання та сприяють розвитку сучасної освіченої особистості, готової внести свій внесок у суспільство та культуру.

Навчання української літератури у старшій школі є важливим етапом у розвитку літературної освіти учнів та формування їх гуманітарних компетенцій. Теоретико-методологічні аспекти навчання української

літератури включають концептуальні підходи, цілі, завдання та методи навчання, а також організаційні аспекти. Нижче наведено деякі з них:

- забезпечення розвитку критичного мислення: Під час вивчення української літератури учні мають навчитися аналізувати твори, розкривати їх смислові складові, виявляти літературні засоби, висловлювати власні думки та обґрунтовувати їх;

- формування літературної компетенції: Навчання має сприяти розвитку естетичного смаку, поглибленню знань про літературні течії та письменників, а також умінню аналізувати твори різних стилів та епох;

- інтерактивність та інтеракція: Учитель має активно впроваджувати інтерактивні методи навчання, такі як обговорення, дискусії, рольові ігри тощо. Це допомагає створити сприятливу атмосферу для засвоєння матеріалу та сприяє більш активному залученню учнів до процесу навчання;

- порівняльний аналіз та контекстуалізація: Під час вивчення творів української літератури важливо розуміти їх у контексті історичного, культурного та соціального середовища, з якого вони виникли. Порівняльний аналіз із творами інших авторів може допомогти учням краще зрозуміти характерні риси та особливості української літератури;

- творчий підхід: Залучення учнів до творчих завдань, наприклад, написання власних оповідань, статей або поезій, стимулює розвиток їхньої творчої уяви та власного стилю;

- використання інформаційних технологій: У сучасному світі важливо використовувати сучасні технології для привернення уваги учнів та збагачення навчального процесу, наприклад, використання мультимедійних матеріалів, електронних підручників тощо;

- системність та поетапність: Навчальний процес повинен бути структурованим, з певними поетапними завданнями, що дозволяють систематично засвоювати матеріал та проходити від простого до складнішого;

- оцінювання знань: Важливим елементом навчання є об'єктивне оцінювання знань учнів. Оцінювання може проводитися за допомогою тестів, контрольних робіт, усних відповідей або творчих завдань.

Враховуючи ці теоретико-методологічні аспекти, вчителі зможуть забезпечити більш ефективний процес навчання української літератури в старшій школі та сприяти формуванню учнями глибокого розуміння та любові до національної культури та мови.

1.2. Психолого-педагогічні особливості навчання української літератури учнів 10 класів

Враховання особливостей віку у здійсненні сприймання як художньої, так і наукової інформації є ключовим для найоптимальнішого впливу на учнів. Урахування психолого-педагогічних особливостей навчально-пізнавальної діяльності школярів передбачає дії відповідно до періоду особливої чутливості, коли організм юнацтва найбільш вразливий до певних впливів. Як відзначає Є. Пасічник: «Глибоко усвідомлене естетичне сприйняття мистецтва стає можливим лише у юнацькому віці, коли ціннісно-орієнтаційна система набуває у школярів найповнішого виявлення і вже належним чином сформовані високі критерії оцінки мистецьких явищ, коли ці критерії внаслідок інтеріоризації стали складовою частиною їх диспозиційних структур, тобто вже виробилися стійкі естетичні смаки, естетичні погляди й уподобання» [36, с.56]. Зазначається, що тільки в такому віці естетичні потреби можуть рішучо впливати на загальну ієрархію потреб старшокласників і виступати на передньому плані.

Методист Г. Токмань формулює провідний принцип організації навчальної діяльності старшокласників: «Взаємозв'язок стадій літературного розвитку учнів буде ефективним у разі, коли вчитель вестиме навчання таким чином, ніби перед ним діти трохи старші, ніж це є насправді, педагог у

викладанні «забігає» вперед і саме завдяки цьому веде розвиток за собою» [39, с. 42].

Рання юність, також відома як старший шкільний вік, охоплює період від 15 до 17–18 років і визначається як етап прямої підготовки підростаючої особистості до дорослого життя. «вік безпосередньої підготовки підростаючої особистості до життя як дорослої людини, до вибору спеціальності, до безпосереднього оволодіння нею, до виконання відповідальних соціальних функцій». Юність є завершальним етапом фізичного розвитку «людського індивіда» [25, с. 222-223]. Фізичний розвиток важливий для психічного зростання учнів, включаючи підвищення витривалості, здатність до тривалих інтелектуальних зусиль та функціональне удосконалення нервової системи. Цей період характеризується також активністю та ефективністю участі в різних аспектах життя, зокрема в навчальній діяльності.

Сприймання у віці 16–17 років набуває характеру складного інтелектуалізованого процесу, до творчої уяви учні ставляться критичніше. Пам'ять характеризується продуктивністю на думку, на абстрактний матеріал, на запам'ятовування через логічні ланцюжки, часом через епатажну, нетрадиційну форму викладу. Увага у цьому віці має здатність «тривало зосереджуватись на пізнаваних об'єктах». Її якість поліпшується за рахунок переключення чи розподілу (одночасного виконання кількох дій). У пору ранньої юності збагачується емоційна сфера, у якій переважає оптимістичне світосприймання, пристрасність, завзяття. Високого розвитку набувають інтелектуальні почуття: бажання вчитися, почуття нового, сумніву, впевненості, здивування тощо. Поглиблюються естетичні почуття . «Старшокласники у цьому віці глибоко сприймають переживання героїв, зображених в художніх творах, – почуття радості буття, філософського сумніву і скорботи, внутрішнього конфлікту від суперечливих бажань і прагнень, жалю від нерозділеної любові, туги за ідеалом, ненависті до соціальної несправедливості» [25, с. 242].

Навчання української літератури учнів 10 класів включає в себе ряд психолого-педагогічних особливостей, які вчителі повинні враховувати, щоб створити ефективне навчальне середовище та сприяти успішному засвоєнню знань. Особливості цього вікового періоду включають.

- Поступовий перехід до абстрактного мислення: Учні 10 класів поступово набувають здатність розуміти та аналізувати абстрактні концепції, що може бути важливою перевагою при вивченні літературних творів, особливо класичних і творів з глибоким філософським змістом.

- Великий інтерес до самовираження: Учні цього віку більше цікавляться тим, як вони можуть висловлювати свої думки та переживання. Використання творчих завдань, наприклад, написання власних оповідань або рецензій, може стимулювати їхню активність та бажання брати участь у навчальному процесі.

- Зміни в емоційній сфері: підлітки 10-х класів можуть переживати складні емоційні переживання, пов'язані зі змінами в їхньому житті, самоідентифікацією та соціальними відносинами. Вчителі повинні бути уважними до потреб учнів і сприяти створенню сприятливого навчального середовища.

- Прагнення до незалежності: У підлітків розвивається бажання більшої незалежності, вони хочуть брати участь у прийнятті рішень щодо свого навчання. Вчителі можуть заохочувати їх активну участь у навчальному процесі, давати можливість вибору тем для дослідницьких робіт чи проектів.

- Великі інтереси та різноманітність: Учні 10 класів можуть мати різні інтереси та надавати перевагу різним жанрам літератури. Вчителі повинні намагатися використовувати різноманітний матеріал, щоб привернути увагу учнів та збільшити мотивацію до навчання.

- Розвиток критичного мислення: На цьому етапі важливо сприяти розвитку критичного мислення учнів. Застосування методів аналізу та обґрунтування власних думок допоможе їм краще розуміти літературні твори та висловлювати власні думки.

- **Розвиток соціальної компетентності:** У цьому віці важливо стимулювати розвиток соціальної компетентності, сприяти здатності працювати в команді, співпраці, обговоренню ідей та розвитку критичного ставлення до думок інших.

Загалом, успішне навчання української літератури учнів 10 класів вимагає творчого підходу вчителів, врахування їхніх індивідуальних особливостей, підтримки емоційного стану та створення сприятливого середовища для активної участі у навчальному процесі.

1.3. Інфомедійна грамотність в структурі сучасної шкільної освіти

В умовах зростаючої різноманітності інформації, яку отримують учні, важливо надати їм необхідний орієнтир у використанні медіа. Особливо це стало актуальним через пандемію та війну, коли діти перейшли на дистанційне навчання та спілкування, і стають більш залежними від інформаційного середовища Інтернету, телебачення та комп'ютерних ігор.

Важливо, щоб учні розвивали навички критичного мислення та аналізу інформації, розуміли механізми та наслідки впливу інформації на аудиторію. Особлива увага повинна бути приділена відповідальному сприйняттю інформації, оскільки викривлена інформація, яка поширюється з метою пропаганди, може сильно впливати на молодь.

Учні мають розрізняти факти від суджень, перевіряти надійність джерела інформації, розуміти різницю між головною та другорядною інформацією, усвідомлювати упередженість суджень та розрізняти двозначні аргументи. Особливу увагу необхідно приділити розвитку здатності до критичного мислення, оскільки це дозволить учням стати незалежними від маніпулятивних впливів медіа, незалежно від політичного контексту.

Поділяємо думку кореспондента NBC News і ведучої NBC News Overnight Лінди Еллербі, що «медійна грамотність не просто важлива, вона

абсолютно критична. Вона відіграватиме важливу роль у тому, чи стануть діти інструментом засобів масової інформації, чи засоби масової інформації слугуватимуть інструментом, яким користуються діти» [47].

У сучасних умовах знання та інформаційні технології є основою соціального розвитку та створюють нові можливості у формуванні медіаосвітнього простору. Інформаційна та медіаосвіта є потужним та інформативним інструментом для впливу на подальший розвиток людства та країни. Для сучасної людини, яка постійно перебуває під інформаційним тиском, очевидно важливо розвивати навички свідомого ставлення до медіа простору, розуміти природу інформації та роль медіа у її поширенні, розрізняти факти від суджень, критично аналізувати інформацію.

Інфомедійна грамотність є однією з ключових компетенцій сучасної шкільної освіти, оскільки сучасне суспільство засноване на великій кількості інформації, яка постійно змінюється та доступна через різноманітні джерела, такі як Інтернет, соціальні медіа, телевізія, газети та журнали. Інфомедійна грамотність охоплює здатність ефективно шукати, оцінювати, використовувати та критично ставитися до інформації з різних джерел. Вона є необхідною для успішного функціонування у сучасному інформаційному суспільстві та розвитку громадянської активності.

В структурі сучасної шкільної освіти інфомедійна грамотність займає важливе місце і включає наступні аспекти.

- Пошук інформації: Учні повинні навчитися ефективно шукати потрібну інформацію в різних джерелах, включаючи електронні бази даних, бібліотеки, Інтернет тощо. Важливо також вміти ставити конкретні запитання для отримання точної інформації.

- Критична оцінка джерел: Учні повинні розвивати здатність критично оцінювати джерела інформації на достовірність, об'єктивність та авторитетність. Це допоможе уникнути поширення неперевіреної або маніпулятивної інформації.

- Використання інформації з етичних позицій: Учні мають розуміти етичні аспекти використання інформації, зокрема, повагу до авторських прав, зазначення джерел інформації та уникнення плагіату.
- Вміння адаптуватися до нових технологій: З огляду на швидкий технологічний прогрес, важливо, щоб учні могли адаптуватися до нових інформаційних технологій та програм.
- Розвиток комунікаційних навичок: Інфомедійна грамотність також включає розвиток комунікаційних навичок, які допоможуть учням ефективно спілкуватися, обмінюватися інформацією та думками.
- Здатність аналізувати та інтерпретувати інформацію: Учні повинні навчитися аналізувати отриману інформацію, виділяти головне, робити висновки та інтерпретувати її з різних точок зору.
- Захист від дезінформації: Важливо навчити учнів розрізняти правдиву інформацію від дезінформації та фейків, а також дізнаватися про методи виявлення і запобігання поширенню неправдивих тверджень.

Інфомедійна грамотність допомагає учням стати критичними мислителями, вміти приймати обґрунтовані рішення та бути готовими до викликів інформаційного суспільства. Це важлива компетенція, яка сприяє формуванню громадян здатних діяти відповідально та креативно у сучасному світі.

1.3.1. Теоретичний аналіз інфомедійної грамотності як базової компетентності у старшій школі

Інфомедійна грамотність є ключовою компетентністю у сучасному інформаційному суспільстві, особливо у старшій школі, де учні активно користуються різними джерелами інформації. Теоретичний аналіз інфомедійної грамотності у старшій школі допомагає краще зрозуміти її

значення та роль у навчальному процесі. Основні аспекти теоретичного аналізу інфомедійної грамотності у старшій школі включають:

- **Визначення інфомедійної грамотності:** Інфомедійна грамотність є комплексною компетенцією, що включає здатність шукати, критично оцінювати, використовувати та ефективно спілкуватися за допомогою інформаційних технологій та джерел.

- **Роль і значення інфомедійної грамотності:** У сучасному світі інформаційні технології використовуються майже в усіх сферах життя. Інфомедійна грамотність допомагає учням знаходити потрібну інформацію, розрізняти правдиву інформацію від дезінформації, розвивати критичне мислення та аналітичні навички.

- **Вивчення джерел інформації:** Учні повинні навчитися користуватися різними джерелами інформації, такими як бібліотеки, електронні бази даних, Інтернет, соціальні медіа тощо.

- **Критична оцінка інформації:** Важливим аспектом інфомедійної грамотності є здатність критично оцінювати джерела інформації, зокрема, перевіряти їх достовірність, об'єктивність та авторитетність.

- **Інформаційна безпека:** Учні повинні розуміти ризики використання інформації з Інтернету, зокрема, пов'язані зі збором персональних даних та впливом дезінформації.

- **Застосування інформації:** Інфомедійна грамотність також включає здатність використовувати знайдену інформацію для вирішення практичних завдань, наприклад, під час виконання проектів чи дослідницьких робіт.

- **Розвиток комунікаційних навичок:** Інфомедійна грамотність передбачає вміння ефективно спілкуватися, обмінюватися інформацією та думками, а також презентувати власні дослідження та ідеї [35].

Вивчення інфомедійної грамотності в старшій школі має допомогти учням стати самостійними, критично мислячими та впевненими користувачами інформації. Вона допомагає учням бути активними учасниками інформаційного суспільства, здатними аналізувати складні проблеми та

приймати обґрунтовані рішення на основі об'єктивної та перевіреної інформації.

На нашу думку, важливим є розвиток творчих здібностей, інтелектуального потенціалу та активної життєвої позиції, і це стосується не тільки розуміння функцій і джерел інформації, а також критичного осмислення її змісту та прийняття збалансованих рішень. Це стосується не лише користувачів, але й виробників медійного контенту та інформації. Важливою умовою є впровадження медійних компонентів у навчальний процес [9].

Питання медіаосвіти, медіаграмотності та сучасних інформаційних технологій набувають особливого значення сьогодні, оскільки молоді люди, включаючи студентів, швидко опиняються під тиском інформації, що надходить як з соціальних мереж, так і з медіа. Таким чином, інформаційна та медіаграмотність забезпечують студентів розвиненою медіаграмотністю, критичним мисленням, соціальною толерантністю, перевіркою фактів, інформаційною грамотністю, цифровою безпекою, візуальною грамотністю та креативністю. Крім того, використання медіаосвіти у процесі вивчення іноземних мов сприяє ефективному вирішенню основних проблем, поглибленому вивченню змісту академічних дисциплін, оптимізації самоосвіти та саморозвитку.

Молодіжна інфомедійна освіта стає все більш важливою. Вона сприяє розвитку критичного мислення, креативності, інформаційної компетентності, командної роботи, здатності виявляти проблеми та знаходити їм рішення або перетворювати їх у нові можливості, розвитку навичок комунікації, публічних виступів і захисту, самостійного навчання, самоорганізації, професійного та особистісного саморозвитку.

1.3.2. Формування інфомедійних умінь учнів 10 класу засобами вправ і завдань

Медіаграмотність, розглянута з погляду освітньої діяльності, становить ключовий етап в процесі змін, що відбуваються в системі освіти. Ці перетворення охоплюють не лише Україну, але й усю Європу. Прогрес суспільства суттєво підтримується здатністю критичного мислення, яке стає головною метою медіаграмотності у навчальному процесі. Медіаграмотність або медійна грамотність особистості представляє собою рівень медіакультури, досягнутий через медіаосвіту, який включає уміння використовувати інформаційно-комунікативну техніку, висловлювати свої думки та спілкуватися за допомогою цих медійних засобів, свідомо сприймати і критично аналізувати інформацію, розрізняти реальність від її віртуальних імітацій. Важливо розуміти те, як «медіа джерела конструюють реальність, осмислювати владні стосунки, міфи і форми контролю, які вони впроваджують».

ЮНЕСКО вказує, що «медіаосвіта є правом кожного громадянина будь-якої країни світу на свободу самовираження і право на інформацію» [42]. Бути медіаграмотним – це компетентно володіти та користуватися інформацією і створювати самостійний інфомедійний продукт, а також уміти відрізнити «справжнє» від пропаганди і дезінформації.

Саме для сучасних учнів 10-х класів та їх вчителів створено спеціальну програму «Вивчай та розрізняй» у співпраці з Міністерством освіти і науки, реалізація якої здійснена IREX (Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів). Усі матеріали цієї програми зараз апробуються, а надалі будуть систематично впроваджені в освітній процес. На сьогоднішній день школи плідно працюють над розвитком медіаграмотності та формуванням інфомедійних умінь учнів під наглядом та директивами Міністерства освіти і науки. Інтеграція медіаграмотності у шкільні предмети є одним із очевидних

способів досягнення цієї мети. Завдяки впровадженню практичних вправ медіаграмотності на уроках, учні отримують більш якісне формування інфомедійних навичок.

Наприклад, учні десятих класів, на уроках історії, мають можливість вивчати та аналізувати історичну інформацію через історичні фільми, джерела та статті в Інтернеті. У той же час, на уроках української літератури, особлива увага приділяється роботі з медіатекстами, зокрема виявленню дезінформації та пропаганди в текстах, вивченню різних стилів мовлення, порівнянню та аналізу текстів. Всі ці матеріали нині на етапі апробації та в майбутньому плануються систематично впроваджувати в навчальний процес.

Очевидним шляхом інтегрування медіаграмотності є її введення у шкільні предмети. Саме завдяки реалізації на уроках вправ медіаграмотності більш якісно формуються інфомедійні уміння в учнів. Інфомедійні уміння – це набуті знання з медіаграмотності, що за певний час оволодіння переходять у автоматично відпрацьовану навичку. Наприклад, на уроках історії десятикласники можуть вивчати та аналізувати інформацію через історичні фільми, джерела й статті в інтернеті. А ось на уроках української літератури акцент знаходиться на значущій роботі з медіатекстами, включаючи важливі елементи, такі як виявлення дезінформації та пропаганди в текстах, аналіз різних стилів мовлення і порівняння текстів..

Важливим вмінням є захист власної думки та вміння її донести до аудиторії. Звісно, учні 10 класу мають великий інтерес до розглядання тієї чи іншої думки, тому підлітки мають бути готові до дискусії та навіть дебатів. Важливим для учнів умінням є розрізняти, тобто аналізувати та визначати, в якому тексті існує дезінформація та пропаганда, а в якому - правдива інформація. Невід'ємним складником інфомедійних умінь є візуальна грамотність, а саме аналіз зображень, фото, вистроювання візуальних асоціативних рядів. Соціальна толерантність, яка передбачає розуміння та прийняття різноманітності людських особливостей, є надзвичайно захоплюючим навчанням [33].

Десятикласники активно розвивають свої інфомедійні уміння, зокрема вміння шукати, відтворювати та використовувати інформацію, користуючись різноманітними цифровими інструментами. Це досягається завдяки різноманітним вправам, таким як обговорення стереотипів, використання онлайн-інструментів, аналіз медіапродуктів, створення власних медіапродуктів, дискусії і аналіз змісту баченого, чутого та прочитаного. Ці креативні вправи сприяють розвитку здатності до аналізу, самоаналізу, оцінювання, самооцінювання, інтерпретації текстів та ефективного використання інформації у потрібний час.

У зв'язку з великою кількістю медіапродукту, застосованого на уроках, учням необхідно вміти ефективно працювати з мультимедійними технологіями, що забезпечує виникнення нових методів навчання та форм навчальної діяльності. Навички аналізу та критичного сприйняття медіапродукту є важливими не лише для учнів 10-х класів, але й для їх вчителів. Ці навички допомагають підліткам відбирати якісну та перевірену інформацію, а також ставити питання, аналізувати, оцінювати та редагувати матеріали з медіапродуктів, що сприяє розвитку критичного мислення. Наприклад, при перегляді відеоматеріалів, учні детально аналізують зміст інформації, шукають додаткові джерела, щоб збільшити розуміння основної теми, визначити мотиви створення відеоматеріалу, дискутують та обговорюють його зміст.

Формування інфомедійних умінь учнів 10 класу можна здійснювати за допомогою різноманітних вправ і завдань, спрямованих на розвиток їхніх навичок пошуку, оцінки та використання інформації з різних джерел.

Ось декілька прикладів вправ і завдань, які можна використовувати:

Вправи на пошук інформації:

- Задати учням питання, на яке вони повинні знайти відповідь, використовуючи джерела Інтернету, електронні бази даних або бібліотеки.
- Розробити завдання на знаходження різних джерел інформації про конкретну подію, історичну постать або літературний твір.

Вправи на критичну оцінку джерел:

- Просити учнів оцінити достовірність та авторитетність вебсайтів, з яких вони отримали інформацію.
- Задавати питання про джерело інформації: хто автор, які джерела цитуються, яка мета створення сторінки тощо.

Вправи на аналіз та інтерпретацію інформації:

- Порівнювати різні джерела інформації на одну тему та зробити висновок про різні підходи до неї.
- Презентувати учням статтю або розділ з книги та попросити їх зробити висновки та пояснити головну думку автора.

Вправи на розвиток комунікаційних навичок:

- Запропонувати учням підготувати коротку презентацію на певну тему з використанням джерел інформації.
- Провести дискусію про важливу глобальну проблему, використовуючи обґрунтовані аргументи та факти.

Вправи на захист від дезінформації та фейків:

- Задавати учням питання про підозрілі твердження та зазначення джерела, де вони знайшли цю інформацію.
- Просити учнів аналізувати заголовки новин і розрізняти справжні новини від фейкових.

Ці вправи допомагають розвивати навички пошуку, оцінки, аналізу та використання інформації. Важливо забезпечити практичний характер завдань та стимулювати учнів до самостійності та активності у пошуку інформації. Використання різноманітних завдань і вправ допомагає підготувати учнів до життя в інформаційному суспільстві та стати компетентними користувачами інформації.

Завдання та вправи для формування інфомедійних умінь учнів 10 класу можуть бути різноманітними та спрямованими на розвиток різних аспектів інфомедійної грамотності. Ось додаткові приклади завдань:

Вправи на роботу з різними типами джерел інформації:

- Задати завдання на знаходження інформації в енциклопедіях, наукових статтях, звітах тощо, щоб учні засвоїли навички роботи з різними типами інформаційних ресурсів.

- Запропонувати завдання на використання карт, графіків або таблиць для зрозуміння та ілюстрації інформації.

Вправи на створення бібліографії та правильне посилання на джерела:

- Під час написання домашніх завдань або проектів надавати учням завдання додати бібліографію з використаних джерел і правильні посилання на них.

- Порадити учням використовувати стандартні формати посилань, такі як MLA або APA, для оформлення бібліографії.

Вправи на створення дослідницьких питань:

- Запропонувати учням підготувати дослідницькі питання щодо певної теми, яку вони планують дослідити за допомогою інформаційних джерел.

- Підтримувати учнів у формулюванні питань, які спрямовані на аналіз, порівняння або діаграмування інформації.

Вправи на оцінку надійності інформації:

- Запропонувати учням завдання на перевірку фактів, представлених у джерелах інформації, і доведення їх достовірності або недостовірності.

- Під час обговорення важливої теми дати учням можливість висловити свою думку на основі об'єктивних фактів.

Вправи на розвиток критичного мислення:

- Запропонувати учням аналізувати та обговорювати новинні статті, перевіряти їх на об'єктивність та балансованість.

- Задавати питання про можливу приховану або спотворену інформацію в текстах та джерелах.

Ці вправи допомагають учням розвивати критичне мислення, самостійність та обґрунтованість своїх думок, розвивають інфомедійну

грамотність і підготовляють до активної участі у сучасному інформаційному суспільстві. Важливо пам'ятати про відповідність завдань рівню складності.

Висновки до розділу 1

Інфомедійна грамотність є невід'ємною компетентністю у сучасній шкільній освіті, особливо в старшій школі. Вона включає здатність шукати, критично оцінювати, аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, що допомагає учням стати компетентними та впевненими користувачами інформації у сучасному інформаційному суспільстві.

Учні 10 класу повинні розвивати навички пошуку інформації з різних джерел, критично оцінювати достовірність та авторитетність інформації, а також вміти ефективно використовувати її для вирішення практичних завдань. Використання різноманітних завдань і вправ, таких як пошук інформації, аналіз джерел, створення бібліографії та дослідницьких питань, сприяє розвитку інфомедійних умінь учнів.

Завдання з інфомедійної грамотності допомагають учням розвивати критичне мислення, аналітичні навички, етичну свідомість та комунікаційні вміння. Ці навички дозволяють учням краще розуміти сучасний інформаційний світ, уникати дезінформації та фейків, а також бути готовими до викликів інформаційного суспільства.

Основна мета формування інфомедійних умінь учнів 10 класу - створити підґрунтя для успішного навчання та саморозвитку в подальшому житті, а також підготувати молоде покоління до активної участі у сучасному інформаційному світі та громадському житті.

Важливо, щоб педагоги ретельно планували та впроваджували різноманітні вправи та завдання для розвитку інфомедійних умінь, враховували індивідуальні особливості учнів та створювали стимулююче навчальне середовище. Це допоможе учням успішно засвоїти навички,

необхідні для активного і відповідального життя у сучасному інформаційному суспільстві.

Українська література має велике значення як предмет, що сприяє розвитку та соціалізації учнів. Вивчення української літератури допомагає учням розвивати вміння та навички, які дозволяють їм реалізувати себе, бути гідними представниками своєї нації та її традицій.

Під час уроків української літератури важливо залучати учнів і зацікавлювати їх, викликати певні емоції та бажання вчитися. Теми уроків повинні бути добре продумані та обґрунтовані, а їх цілі пов'язані зі способами, засобами, методами та прийомами навчання.

Учні 10-го класу перебувають у середньому підлітковому віці (14-16 років) і переживають пубертатний період (12-17 років), який характеризується фізіологічним дорослішанням, переганяючи психосоціальне дорослішання. Врахування цих особливостей розвитку дитини є важливим для компетентного педагога, оскільки допомагає зрозуміти учня та його поведінку.

Учні 10 класу активно соціалізуються, виявляють різні способи поведінки та бажають наслідувати дорослих. Вони стають більш незалежними, тому деякі проблеми вони намагаються вирішувати самостійно, без допомоги дорослих.

Медіаграмотність відіграє ключову роль у змінах, які відбуваються в системі освіти. Набуті інфомедійні навички на уроках не лише навчають компетентно аналізувати інформацію, але й сприяють розвитку культури використання медіа.

РОЗДІЛ 2. ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ НАВИЧОК. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

2.1. Поняття театралізації та її основні складові

Сучасні педагогічні програми та методи включають в себе різноманітні стратегії, сценарії, завдання, експерименти і творчі вправи. Застосування практичних завдань, побудованих на основі грального моделювання, надає учням можливість переходити від пасивного вивчення інформації до активної участі у процесі освоєння знань. Враховуючи слова великого мислителя Конфуція: "Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я запам'ятовую. Те, що я роблю сам, я розумію", можна висловити думку, що використання методу театралізації у навчальному процесі є ефективним засобом осмислення світу та розвитку навичок креативного мислення. Аналізуючи досягнення культурної спадщини і будуючи свою ієрархію цінностей, можна розширювати горизонти особистісних орієнтацій. Виявляючи загальну світоглядну кризу в освітній теорії та практиці зміст освіти має бути спрямований на вміння добувати, а не запам'ятовувати інформацію [10, с. 93-96]

Аналіз педагогічної літератури показав, що «театралізація» трактується як метод навчання дітей засобами театру (комплексна система використання всіх засобів вираження театру) або виховання в процесі театральної діяльності, виховного впливу театального колективу на особистість; як гра в театр, як синонім драматизації; як родові поняття по відношенню до драматизації [1, с.57].

Театральна педагогіка – це практичний напрямок сучасної психології та педагогіки мистецтва, що реалізує в освіті принципи подієвості, проживання, особистісної творчої дії й імпровізації, що пов'язує інтелектуальне, чуттєве і емоційне сприйняття. Основні принципи театральної педагогіки.

1. Принцип подієвості: під час занять має відбуватися щось таке, що для учасників дії змінює світ. До того, як для тебе відбулася подія, ти був трохи іншим, думав трохи по-іншому, діяв по-іншому. Через переживання подій людина розвивається.

2. Принцип проживання: подія не може бути результатом прийняття зовнішніх умов. Воно може бути тільки результатом особистого переживання, відкриття.

3. Принцип особистої творчої дії: освіта в театральній педагогіці стає територією особистої творчої дії. В процесі навчання свобода творчості може обмежуватися поступово через пропонувані обставини, проблеми і труднощі, які треба подолати, але не через заборони. При дотриманні цього принципу всі компетенції стають результатом особистісно-значущих відкриттів, а не нав'язування догм.

4. Принцип імпровізації: відмінна риса театральної педагогіки. Перш ніж думати, хороший актор повинен діяти. Спонтанність, безпосередність - якості, які дозволяють розкрити потенціал дитини, але які часто «заглушуються» традиційної освітньої системою. І педагог, який сам не може бути безпосереднім, боїться імпровізувати, не навчить цього іншого.

Вивчення концепції "театралізації" у шкільному навчальному процесі, безпосередньо пов'язане із застосуванням театральної технології. Театральна технологія – це специфічний метод дії, що базується на "теорії дій" і "параметрах взаємодій"; це соціогравецькі та інтерактивні підходи, які інтерпретуються та "адаптуються" для вивчення будь-якого предмету, сприяючи як дитячій, так і педагогічній творчості.

Згідно дослідження Н.В. Борисової, застосування театральної технології в освіті передбачає зміну:

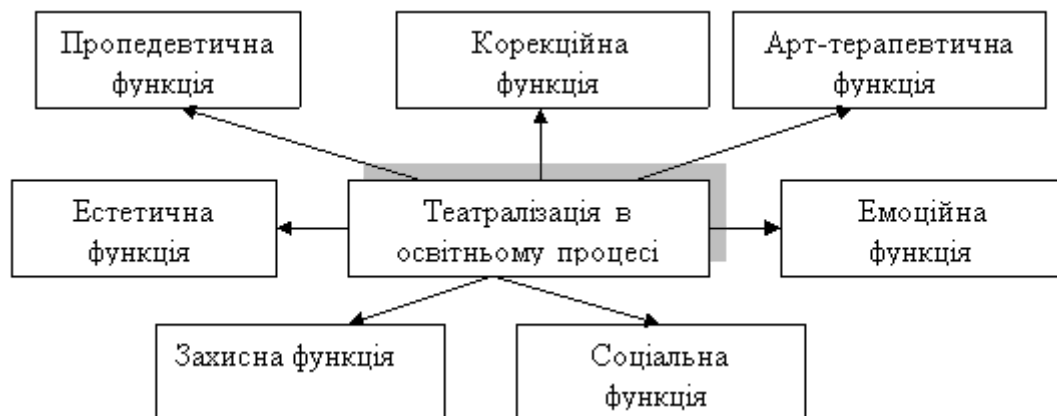
- статусу вчителя (від передавача інформації до менеджера навчального процесу);

- змісту освіти (від інформації про діяльність плюс трохи діяльності до діяльності, що базується на інформації). Соціокультурний контекст, у якому реалізується життєдіяльність людини, виступає як зміст освіти;
- організаційних форм навчання (від традиційних до форм активного, інноваційного навчання: гра, аналіз конкретних ситуацій, відтворення ролей тощо);
- характеру спілкування (вчителя та учнів, учнів між собою);
- атмосфери взаємодії (партнерство, рівність, відповідальність, позитивна емоційна аура) [8, с.17].

У загальному сенсі слова театралізувати подію або текст означає «інтерпретувати його сценічно з використанням сцени і актора, для того, щоб поставити ситуацію. Візуальний елемент сцени і постановка дискурсів суть ознаки театралізації» [21, с 65-70].

Рис.1

Функції, що властиві театралізації в освітньому процесі

Отже, історико-педагогічний досвід використання елементів театрального мистецтва як засобу художньо-естетичного виховання учнів пройшов вікову еволюцію, але не втратив своєї актуальності. У сучасний період цей досвід отримує нове соціокультурне значення, оскільки роль театрального мистецтва у навчально-виховному процесі стає визначальною для сучасної філософської та педагогічної думки і практики.

Поняття "театралізація" може бути застосоване у різних контекстах: по-перше, для сценічної інтерпретації події або тексту, з введенням елементів драматичної дії; по-друге, як ігри-драматизації в театральній формі; по-третє, як форми масового сюжетного видовища.

Використання театралізації необхідне для того, щоб вчитель, залишаючись вірним собі, ефективно здійснював задуману педагогічну дію, знаючи, як здійснити це не лише очікуючи на випадковий успіх, але й базуючись на осмисленій педагогічній техніці. Це надає можливість розглядати театралізацію як якісне розуміння самої педагогічної діяльності, що представляє собою системно-організовану та технологізовану соціальну сферу.

2.2. Особливості та ефективність застосування театралізації на уроках української літератури

Театралізація відіграє важливу роль у процесі активного навчання, сприяючи залученню учнів до навчального процесу та розвитку різних компетенцій. Ось деякі аспекти ролі театралізації:

- Залучення уваги і мотивація: Театралізація робить навчання цікавим і захоплюючим, що сприяє залученню уваги учнів та підвищує їхню мотивацію до вивчення предмета.
- Розвиток творчих навичок: Учні, беручи участь у театралізованих виставах або імпровізаційних сценах, розвивають творчість, вміння висловлювати свої думки та ідеї, а також виявляти імпровізаційні здібності.
- Розвиток соціальних навичок: участь у театральних проектах допомагає учням вчитися спілкуватися, працювати в команді, розвивати емпатію та вміння вислуховувати інших;

- Узагальнення та закріплення знань: рольові ігри та театралізація можуть бути використані для узагальнення та закріплення знань, які учні отримали у процесі уроків;
- Формування емоційного інтелекту: виступи та ролі допомагають учням розуміти та виражати свої емоції, розвивають емоційний інтелект;
- Покращення комунікаційних вмінь: участь у рольових сценах розвиває навички вербальної та невербальної комунікації, а також сприяє вдосконаленню мовлення;
- Формування критичного мислення: учні, стикаючись з різними ролями та сценаріями, вчаться аналізувати інформацію, розвивають критичне мислення та вміння робити висновки;
- Стимулювання самовираження: театральні вправи дозволяють учням виражати свої думки та почуття, розвивають самовираження та впевненість у собі;
- Вивчення культурного контексту: рольові ігри та театралізація можуть включати елементи місцевої та світової культури, сприяючи збагаченню культурного багатства учнів [1].

Таким чином, театралізація є потужним інструментом для того, щоб зробити навчання цікавим і ефективним, а також для розвитку широкого спектру навичок учнів.

Заняття театральною діяльністю в школі має важливий та комплексний вплив на ряд компетентностей учня. По-перше, соціальна компетентність, яка є однією з ключових у сучасному соціальному вихованні, може бути ефективно розвинена за допомогою театрального мистецтва. По-друге, успішно реалізована соціальна компетентність сприяє внутрішньому розвитку, розумінню необхідності та серйозності у вивченні предметів, а отже, здобуттю освітньої компетентності.

Отже, заняття театральним мистецтвом серйозно впливає на компетенції учня в цілому, визначаючи образ його майбутнього та орієнтир для освіти.

Сучасний компетентнісний підхід в продуктивній підготовці школярів полягає саме в перевазі особистісно значущих знань та вмінь над предметними знаннями, оскільки найбільш соціально адаптованими є люди, які володіють не лише академічними знаннями, а й особистісними якостями: ініціативність, підприємництво, творчий підхід до справ, вміння приймати самостійні рішення.

Саме через театральну діяльність учні поглиблюються в осмислення та емоційно-чуттєву оцінку різноманітних образів, ситуацій, відносин та вчинків, тим самим зміцнюючи свої життєві ресурси та стаючи більш здатною до співчуття та розуміння інших людей.

У зв'язку з вищезазначеним розглянемо детально механізм впливу театального мистецтва на розвиток соціальної компетентності школяра.

Соціальна компетентність - цілісна інтегративна освіта особистості як сукупність соціальних знань, вмінь, цінностей, що забезпечують гармонійне взаємодію людини і суспільства. Така взаємодія здійснюється передусім через усвоєння соціальних ролей та ефективне вирішення соціально-проблемних ситуацій. Чим успішніше ці рішення, тим більше соціалізована особистість.

Виділяють три компоненти в структурі соціальної компетентності: статусно-рольовий, цінностно-диспозиційний та комунікативний.

Статусно-рольовий компонент відображає рівень здатності особистості орієнтуватися в соціальному просторі та визначати своє місце в ньому через самовираження в суспільстві (досягнення соціальних статусів, оволодіння важливими соціальними ролями).

Такий розділ соціальної та театальної ролі дозволяє готувати школярів до соціально-рольової поведінки в реальному суспільстві за допомогою її відтворення в умовному театраль-но-гральному просторі.

Цінностно-диспозиційний компонент розкриває соціальні можливості особистості, виходячи з розвитку її мотиваційної сфери. Оскільки диспозиція - це свідома готовність людини до оцінок ситуацій та поведінки, то розвиток диспозицій як цінностей, потреб, життєвих цілей особистості, сприяє розвитку

таких загальнолюдських цінностей, як добро, справедливість, краса, свобода, а також соціальних цінностей - солідарність, колективізм тощо.

Комунікативний компонент відображає здатність особистості реалізовувати освоєні соціальні ролі та прийняті соціальні цінності в процесі взаємодії. Цей компонент включає належний рівень розвитку мовної культури, соціального інтелекту, здатність до якісної групової роботи, націленість на дружбу тощо. Для розвитку цих навичок невід'ємна роль театрального мистецтва [7].

Також, як зазначають А.І. Кравченко, В.А. Литвиненко, К.О. Зелінська, завдання театралізованої діяльності можуть бути різноманітні: від знайомства з основами акторської майстерності та театральної риторики до створення власних театральних постановок та виступів перед аудиторією. Важливо, щоб завдання відповідали віковим можливостям та інтересам учнів, а також були спрямовані на розвиток конкретних навичок та компетенцій [2626, с.226].

Театралізована діяльність відіграє важливу роль у розвитку не лише емоційної сфери, але й мовленнєвих навичок. Різноманітні форми театралізованої діяльності, такі як перегляд театральних вистав, участь у гри-драматизації чи підготовка до вистави, допомагають формувати різні аспекти мовленнєвої компетенції.

Перегляд театральних вистав є не лише розвагою, але і можливістю вивчення кращих зразків літературного мовлення. Учні отримують змогу сприймати правильні структури речень, виразності та інші аспекти мовленнєвого мистецтва, що сприяє покращенню власного зв'язного мовлення.

Гра-драматизація, підготовка до театралізованих вистав, вимагає від учасників певної волі та фізичних зусиль. Це включає в себе репетиції, відповідальність та фізичне навантаження. Процес гри в ролі та підготовки до вистави сприяє розвитку креативності та формує вміння обирати відповідне мовленнєве оформлення для вираження ідей і задумів. Такий підхід активізує словниковий запас та розвиває навички творчого вираження. Під час

підготовки до театральних постановок школярі долучаються до виконання вправ, що спрямовані на розвиток виразних, образних навичок, засвоює раніше сприйняті та підготовлені форми мовлення [1010, с.3-31].

Дослідники А.М. Богуш, І.Г. Барановська, Н.В. Водолага, О.П. Демченко, І.А. Стахова підкреслюють, що поєднання літературної та театральної діяльності є природнім, оскільки дійсність літературного тексту та виразність мовлення спонукає учнів до театральних імпровізацій та творчих завдань [5,6,14].

Аналіз використання театралізованої діяльності з учнями в школі показує, що дана діяльність має декілька переваг у розвитку мовлення учнів. А. Богуш вказує на наступні фактори, що обумовлюють ефективність використання театралізації на уроках в школі:

Метод театралізації виявляється ефективним в розвитку мовленнєвих навичок учнів з кількох причин. По-перше, він дозволяє поповнювати словниковий запас та вживати нові слова, що сприяє розширенню мовленнєвого репертуару. По-друге, метод сприяє правильній дикції та автоматизації звуків, що є важливим для розвитку чіткого та виразного вимовляння. По-третє, він сприяє розвитку вміння використовувати пряме та непряме мовлення, а також культури мовленнєвого спілкування, що є важливими аспектами мовної компетентності. По-четверте, метод театралізації сприяє розвитку моторики, координації та цілеспрямованості рухів, роблячи процес навчання більш комплексним та цікавим для учнів [5,с. 276]. Нарешті, театралізована діяльність допомагає розвивати психічні процеси, такі як увага, пам'ять, сприймання та уява.

Отже, під час роботи над виразністю слів персонажів учень розвиває свій словник, вдосконалює звукову культуру мовлення та інтонацію. Коли школяр грає роль, він говорить чітко та зрозуміло і вивчає літературну мову. Це покращує його здатність спілкуватися, а вчить правильно граматично будувати речення, монологи, діалоги. Відповідно до цього, використання

театралізованої діяльності являється дуже важливим і ефективним способом розвитку мовлення у школярів.

Висновки до розділу 2

У другому розділі проведено аналіз основних аспектів театральної педагогіки, зосереджено увагу на понятті театралізації та її складових, а також вивчено роль театралізації у процесі активного навчання. Окреслено особливості та визначено ефективність використання театралізації на уроках української літератури.

За результатами аналізу можна зазначити, що поняття театралізації виявилось багатогранним, включаючи елементи гри, драми, рольових вправ, театральних прийомів. Розглянуто роль театралізації як активного методу навчання, який сприяє не лише усвідомленню навчального матеріалу, а й розвитку критичного мислення, комунікативних навичок та творчого підходу до вирішення завдань.

Особлива увага приділена застосуванню театралізації на уроках української літератури. Визначено, що цей метод може значно підвищити інтерес учнів до предмету, зробити процес навчання більш доступним та емоційно насиченим. Зазначено, що ефективність театралізації визначається не лише створенням театральних сцен та вистав, але й формуванням ключових компетентностей учнів, зокрема інфомедійних навичок.

Таким чином, результати дослідження вказують на перспективність театральної педагогіки та використання театралізації в освітньому процесі для ефективного формування інфомедійних навичок учнів.

РОЗДІЛ 3. СИСТЕМА ВПРАВ І ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОМЕДІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ 10 КЛАСУ НА ОСНОВІ МЕТОДУ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ЕМПІРИЧНИЙ АСПЕКТ

3.1. Специфіка вправ на основі методу театралізації для формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на заняттях з української літератури

Методи навчання виступають основою уроку на різних його етапах, і вони повинні постійно вдосконалюватися та адаптуватися до науково-технічних інновацій і швидкого розвитку освіти та культури. Метод навчання ставить перед собою ряд методичних завдань, таких як взаємоперевірка, експериментування з текстом, аналіз тексту, компаративістика та інші.

Способи представлення матеріалу є диференційованими і включають різні форми взаємодії, наприклад: усне подання матеріалу вчителем і його сприйняття учнями на слух; обговорення теми між учнями та вчителем, під час якого тема узагальнюється, інформація обговорюється, робляться висновки; спостереження за матеріалом через колективне обговорення; самостійна робота учнів над текстами в книгах та посібниках, але під керівництвом вчителя; самостійна практична робота з вправами та завданнями.

На основі аналізу програми з української літератури для 10 класу та підручників з української літератури для 10 класу ми розробили вправи, спрямовані на формування інфомедійних умінь учнів на уроках української літератури.

Формування інфомедійних умінь учнів 10 класу за допомогою методу театралізації на уроках української літератури може бути надзвичайно цікавим та ефективним процесом. Нижче подано специфіку вправ, які базуються на методі театралізації та спрямовані на розвиток інфомедійних навичок учнів:

- Рольові ігри на основі літературних творів: учні можуть створити рольові ігри, в яких вони втілюватимуть образи літературних персонажів. Це допомагає учням глибше розуміти характери, мотивацію героїв та події твору. Під час ігор учні також можуть доповнювати або змінювати сюжет, що сприяє розвитку їх творчих та аналітичних здібностей.

- Створення сценаріїв на основі новин та медіатекстів: учні можуть працювати у групах для створення сценаріїв новин, які враховують подання різних точок зору на події. Це допомагає розвивати критичне мислення та вміння аналізувати інформацію, а також навички творчого написання.

- Театралізовані дебати щодо актуальних проблем: учні можуть грати ролі експертів, політиків чи журналістів та взяти участь у театралізованих дебатах з актуальних соціальних, політичних чи культурних питань. Це сприяє розвитку навичок публічного виступу, аргументації та обговорення.

- Міміка та жестове вираження: учні можуть вивчати та практикувати елементи міміки та жестового вираження для передачі емоцій та вражень. Це стає важливим засобом формування інфомедійних навичок, оскільки вони вивчають, як впливати на сприйняття аудиторії через вираз обличчя та жести.

- Театралізовані вистави за власними творами: учні можуть написати власні твори чи рецензії, а потім представити їх у театралізованій формі перед класом. Це сприяє розвитку творчого мислення, підвищує вміння висловлювати свої думки та власні переконання.

- Розігрування сценаріїв фактчекінгу: учні можуть театралізувати сценарії перевірки фактів та виявлення фейків у медіатекстах. Це допомагає розвивати критичне мислення та вміння розрізняти достовірну інформацію від недостовірної.

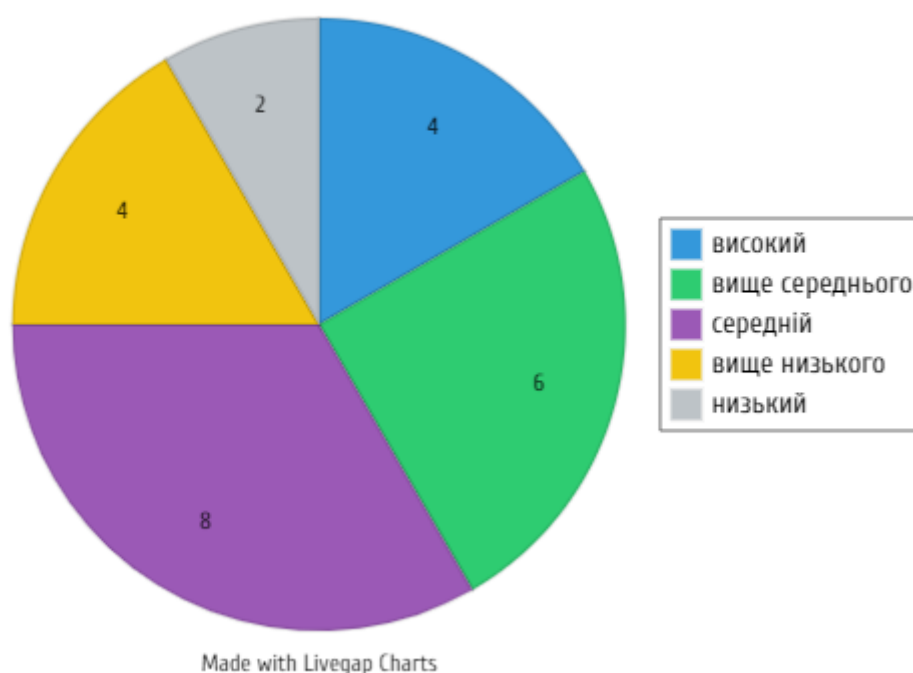
Врахування театралізації у процесі вивчення української літератури не лише зробить уроки цікавішими для учнів, але й допоможе їм розвивати необхідні інфомедійні вміння.

3.2. Аналіз апробованих вправ з учнями 10 класу

Розроблені вище вправи було апробовано нами на уроках української літератури для учнів 10 класу в Сухополов'янському ліцеї Сухополов'янської сільської ради Прилуцького району. Аналіз опитування учнів у Сухополов'янському ліцеї Сухополов'янської сільської ради серед 24 учнів десятого класу дав можливість зробити висновок, що запропонований методичний інструментарій не достатньо мірою сприяє формуванню інфомедійних умінь.

Рис.2

Рівень медіаграмотності на першому занятті

Зауважуємо на тому, що достатня кількість десятикласників знає, що таке «медіаграмотність», впевнено може відрізнити справжню достовірну інформацію від фейкової, але незначна кількість учнів не ознайомена з методом фактчекінгу, не усвідомлює, що працювала з медіатекстом та не володіє інфомедійними вміннями.

Тому було розроблено вправи, які сприяють формуванню інфомедійних умінь в учнів 10 класу на уроках української літератури.

Розроблені відповідно до наявності методів формування інфомедійної грамотності вправи спрямовують учнів вести дискусію, де проявляється соціальна толерантність; шляхом написання сценаріїв, розвивають в учнів критичне мислення; методом візуалізації матеріалу учні можуть поділитися своїми думками щодо заданих їм інфомедійних тем; спрямовують не тільки на аналіз, редагування та порівняння, а також на виявлення помилок у мові.

Вправи мають завдання на порівняння інформації; заміщення інформації; накладання інформації у різних контекстах; на ви членування необхідної інформації; на висунення фразеологізмів на перший план; на вичленування фейку у медіатексті; на висунення епітетів на перший план; на поділ за певними ознаками; на поєднання за змістом; на пошук за певною аналогією; на визначення категорії медіатексту; на формулювання певних положень за конкретною формою; на логічний висновок; на доведення, що мають бути спрямовані на факти; на перелік точних об'єктів; на заміну форми з конкретною заміною значення; на компресійне завдання, що має суть скорочення інформації; на додавання нових елементів.

У деяких вправах методом візуалізації матеріалу учні можуть поділитися своїми думками на теми: «Факт та його ознаки», «Цензура і лексична норма», «Мораль і норми моралі».

Також, вправи спрямовують учнів вести дискусію на теми: «Фейк у Фейсбуці/Телеграмі», «Пропаганда чужих мов на території України».

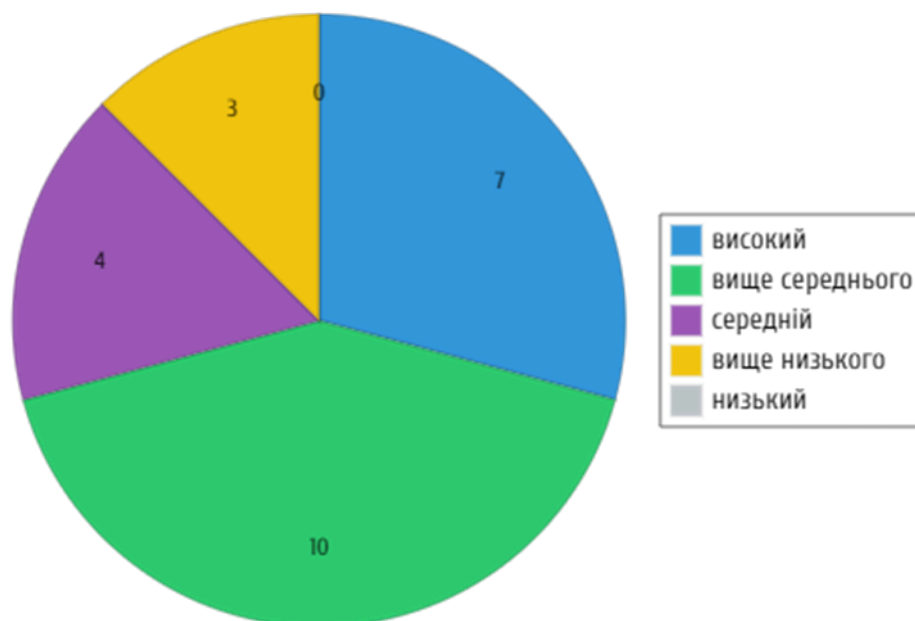
За спрямованістю розроблено вправи на прийом та видачу інформації (репродуктивні, рецептивно-репродуктивні, продуктивні, рецептивно-продуктивні) і вправи на формування умінь і навичок (комунікативні, умовно-комунікативні, не комунікативні).

За характером виконання розроблено усні та письмові вправи.

За функцією у навчальному процесі розроблено тренувальні та творчі вправи.

За місцем виконання розроблено класні й домашні вправи.

Рівень медіаграмотності на останньому занятті

Для вивчення ефективності методу театралізації в розвитку медіаграмотності, було проведено два тести з медіаграмотності на першому та останньому заняттях. Тестування відображало рівень розуміння та критичного осмислення інформації, розпізнавання фейків, та здатність визначати достовірність джерел.

Порівняння результатів тестів свідчить про значний прогрес у розвитку медіаграмотності учнів. На початку вивчення було зафіксовано базовий рівень розуміння та реакції на медійні виклики. Однак після ряду уроків, де використовувався метод театралізації, спостерігалися значні покращення.

Фактори, що вплинули на результати:

- Плідна робота:

Інтенсивні та добре підготовлені уроки з театралізації створювали живе зображення ситуацій, допомагаючи учням легше сприймати та розуміти медійні контенти.

- Мотивація:

Використання театральних елементів стимулювало інтерес до навчання та мотивувало учнів активніше долучатися до аналізу та обговорення медійного матеріалу.

- **Метод театралізації:**

Створення сценаріїв та втілення ролей викликало більше емоцій, що сприяло запам'ятовуванню та розумінню навчального матеріалу.

Проаналізувавши розроблені нами вправи, що використовувалися на уроках української літератури для учнів 10 класу, можемо зробити висновок, що дані вправи дають можливість десятикласникам компетентно володіти вмінням критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

Висновки до розділу 3

Досягти успіху в процесі формування інфомедійних умінь учнів 10 класу на уроках української літератури можна за допомогою когнітивного, аксіологічного та компетентнісного наукових підходів. Важливою є організація навчального процесу учнів 10 класу через творчість та креативність. Когнітивний підхід в навчальному процесі проявляється шляхом мислення та дії. Учитель має орієнтуватися на учня, його індивідуальність, сприяти колективній творчій діяльності, давати мотивацію десятикласникам. Компетентнісний підхід формує й розвиває основні компетентності учня в освітньому процесі. Такий підхід орієнтує вчителя на особистість учня. Необхідні знання, навички та вміння здобуваються та формуються за допомогою вправ.

Розроблені нами вправи було використано нами на уроках української літератури для учнів 10 класу в Сухополов'янському ліцеї Сухополов'янської сільської ради Прилуцького району. Проаналізувавши розроблені нами вправи,

що використовувалися на уроках української літератури для учнів 10 класу, можемо зробити висновок, що дані вправи дають можливість десятикласникам компетентно володіти вміннями критичного мислення, візуалізації, проявляти соціальну толерантність та досить змістовно аналізувати і коментувати різноманітні медіатексти, що є складовими інфомедійних умінь.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі ретельно досліджено теоретико-методологічні аспекти навчання української літератури у старшій школі. Систематизовано теоретичні засади, які лежать в основі процесу вивчення літератури в умовах середньої освіти. Аналізується не лише зміст і структура навчальної програми, але і визначаються оптимальні методи та підходи до організації уроків, спрямовані на розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів.

Далі, у розділі розглянуто психолого-педагогічні особливості навчання української літератури учнів 10 класу. Акцентується увага на психічних та емоційних аспектах навчання, враховуючи специфіку підліткового віку. Висвітлюється важливість адаптації методик до особистісних особливостей учнів, забезпечуючи їхній психологічний комфорт та ефективність у навчальному процесі.

Також досліджується важлива складова сучасної шкільної освіти — інфомедійна грамотність. Тут проводиться теоретичний аналіз цієї компетентності, визначаючи її ключові аспекти та значення для старшої школи. Особлива увага приділяється ролі інфомедійної грамотності як базової компетенції у навчанні учнів, зокрема в 10 класі.

Далі зосереджено увагу на теоретичному аспекті інфомедійної грамотності як важливій складовій освіти в старших класах. Аналізується значення цієї грамотності та її роль у сучасному інформаційному суспільстві.

У свою чергу, в підрозділі 1.3.2 розглядається процес формування інфомедійних умінь учнів 10 класу через застосування різноманітних вправ і завдань. Досліджується ефективність цих методик у розвитку критичного мислення, вміння аналізувати та використовувати інформацію з різних джерел, що є важливим для підготовки учнів до життя в інформаційному суспільстві.

У другому розділі наукової роботи розглядається теоретичний аспект театральної педагогіки та її вплив на формування інфомедійних навичок учнів. Починаючи з поняття театралізації у підрозділі 2.1, проаналізовано не лише

основні складові цього поняття, а й його різноманітні аспекти. Охоплено елементи гри, драми, рольових вправ та театральних методів, які використовуються для створення навчально-виховного середовища, сприятливого для активного відчуття та засвоєння навчального матеріалу.

У наступному підрозділі докладно розглянуто роль театралізації у процесі активного навчання. Окреслено, як вона допомагає усвідомленню навчального матеріалу, розвитку критичного мислення, виробленню комунікативних навичок та сприяє творчому підходу учнів до розв'язання завдань. Цей підхід відкриває можливості для більш глибокого засвоєння інформації та стимулює творчий розвиток особистості кожного учня.

Особлива увага в підрозділі приділяється особливостям та ефективності використання театралізації на уроках української літератури. Аналізуються теоретичні концепції, що допомагають зрозуміти, як саме цей метод може підвищити інтерес учнів до вивчення предмету, зробити процес навчання більш доступним і насиченим емоціями. Крім того, досліджується вплив театралізації на розвиток ключових навичок учнів, зокрема на інфомедійні уміння, що є важливими в сучасному інформаційному суспільстві.

У третьому розділі дослідження обговорюється специфіка вправ, що базуються на методі театралізації та спрямовані на розвиток інфомедійних умінь учнів 10 класу під час уроків з української літератури. Цей розділ ставить за мету розкрити конкретні практичні підходи та завдання, спрямовані на покращення рівня інформаційної компетентності учнів.

Аналізується низка вправ, розроблених на основі театралізації, які сприяють розвитку критичного мислення, вмінню аналізувати інформацію, візуалізувати концепції та аргументацію, а також розвивати навички оцінки та інтерпретації різних медійних форматів. Важливо враховувати, що ці вправи мають на меті не лише розвиток інформаційних навичок, але й стимулювання творчого мислення та розвиток комунікативних умінь учнів.

Такий підхід дозволяє використовувати потенціал театралізації для активізації навчального процесу, сприяючи залученню учнів до вивчення

літературних творів та формуванню навичок роботи з різноманітними джерелами інформації.

Підрозділ 3.2. містить результати апробації вправ, спрямованих на розвиток інфомедійних умінь учнів 10 класу. Цей аналіз дає можливість оцінити ефективність застосування методу театралізації в процесі навчання української літератури.

Під час апробації вправ відбувалася активна взаємодія учнів, що сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та розвитку їхньої критичної думки.

Результати аналізу вправ свідчать про позитивний вплив методу театралізації на формування ключових навичок інфомедійної грамотності. Учні виявили здатність критично оцінювати інформацію, активно використовувати різноманітні джерела та аргументувати свої погляди.

Цей аналіз є ключовим для визначення ефективності використання театралізації як педагогічного методу для формування інфомедійних навичок серед учнів старшої школи.

У ході дослідження теоретико-методологічних аспектів навчання української літератури у старшій школі було виявлено значущість інфомедійної грамотності як базової компетентності учнів 10 класу. Використання різноманітних вправ та завдань на уроках української літератури сприяє формуванню інфомедійних умінь учнів, забезпечуючи їх готовність до активної участі в інформаційному суспільстві.

Театральна педагогіка засвідчила свій позитивний вплив на формування інфомедійних навичок. Розглянуто поняття театралізації, її роль у навчальному процесі, а також ефективність застосування на уроках української літератури. Виходячи з аналізу, метод театралізації виявився дієвим і дозволяє активно розвивати інфомедійні уміння серед учнів.

Система вправ, побудована на основі методу театральної педагогіки, показала свою ефективність у формуванні інфомедійних умінь учнів 10 класу. Аналіз результатів підтвердив, що вправи спрямовані на розвиток критичного

мислення та аналітичних здібностей учнів, роблячи їх більш компетентними користувачами інформації.

Отже, теоретичний та практичний аналіз підтверджує, що інфомедійні уміння можна успішно формувати через застосування театральної педагогіки під час навчання української літератури учням 10 класу. Такий підхід сприяє не лише освоєнню навчального матеріалу, але й розвитку учнівської грамотності в інформаційному суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамян В. Театральна педагогіка. К. : Лібра, 2008. 224 с.
2. Авраменко О., Пахаренко В. Українська література (рівень стандарту): підручник для 10 класу ззсо. К: Гратома, 2018. 256 с.
3. Антонченко М.О. Медіаінформаційна грамотність як складова інформаційно-цифрової компетентності педагога. Інформаційно-цифрова компетентність педагога: теорія і практика: збірник наукових праць; випуск 3-й; за заг. Редакцією Л.Г. Петрової. Суми: ВВП «Мрія», 2019. С. 2–10
4. Базиль Л., Семенов О. Мовно-літературна освіта в Україні: погляд крізь роки. Київ : Фенікс, 2008. 240 с.
5. Богуш А.М. Мовленнєвий розвиток школярів в умовах НУШ. К, 2021. 376 с.
6. Богуш А. М., Луцан Н. Мовленнєво-ігрова діяльність. К., 2018. 266 с.
7. Демченко О.П., Давидова М.О., Ларіна І.О. Створення ситуації успіху для дітей з проявами обдарованості в умовах театральної діяльності. Науковий журнал «Академічні студії. Серія “Педагогіка”». 2021. Т.2. №3. С. 22-30.
8. Борисова Н.В. Теоретичні й методичні аспекти навчання іноземних мов у школах України (1917 – 1933 рр.): дис. ... канд. пед.. наук: 13.00.01. Переяслав-Хмельницький, 2004. 232 с.
9. Бути медіаграмотним: десять необхідних компетентностей. Режим доступу:<https://ms.detector.media/mediaosvita/post/18961/2017-05-24-butymediagramotnym-desyatneobkhidnykh-kompetentnostey/> (дата звернення: 20 жовтня 2023 р.)
10. Величко Н. Театральна діяльність як засіб естетичного виховання учнів початкових класів у школах Великої Британії // Молодь і ринок. 2014. № 6. С. 93-96.

11. Водолазська Т.В. Освітнє середовище як «третьй учитель». Імідж сучасного педагога. 2018. № 4 (181). С. 10-12.
12. Герман В. Академічна риторика: інтегрована програма навчального курсу, сертифікована IREX «Вивчай і розрізняй: інфомедійна грамотність»; електронна (другий рівень освіти). Суми, 2020. 66 с.
13. Градовський А.В. Теоретико-методичні засади компаративного вивчення шкільного курсу української літератури: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2004. 44 с.
14. Демченко О., Казьмірчук Н., Стахова І. Розвиток softskills майбутніх учителів початкових класів як засіб акмеологічного зростання. Professional Pedagogics. 2022. 1(24). Р. 91–101.
15. Дика Н.М., Глазова О.П. Робота з медійним текстом в умовах модернізації навчальних програм з української мови. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. Збірник наукових праць № 31, 2019. С. 39- 45.
16. Дорошкевич О. Українська література в школі. Спроба методики : підручник. Київ: Книгоспілка, 1921. 100 с.
17. Жила С.О. Вивчення української літератури у взаємозв'язку з образотворчим мистецтвом: посібник для вчителя. Чернігів: РВК «Деснянська правда», 2000. 176 с.
18. Жила С.О. Теорія і практика вивчення української літератури у взаємозв'язках із різними видами мистецтв у старших класах загальноосвітньої школи: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2005. 44 с.
19. Жила С., Лілік О. Художній світ сучасної української літератури: навчальний посібник. Чернігів:ДеснаПоліграф, 2017. 371 с.
20. Інфомедійна грамотність – невід'ємна складова навчального процесу закладу вищої освіти: збірник статей / Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Академія української преси, IREX, Центр Вільної преси, 2021. 400 с.

21. Іригіна С.О. Театральна педагогіка як мистецько-педагогічна проблема у системі диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів-музикантів // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2017. Вип. 157. Кропивницький: Центрально-український державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2017. С. 65-70.
22. Каньковський І. Професіоналізм педагогічного складу як одна із умов успішної підготовки інженера-педагога. Молодь і ринок. 2012. № 12. С. 37-43.
23. Карасір Л. Маленький актор у кожній дитині: Художньо-естетичний та мовленнєвий розвиток дошкільників засобами мовленнєво-ігрової діяльності. Дитячий садок. 2011. Липень. №32 С. 3– 31.
24. Корицька Г. Шкільна мовна освіта в умовах розвитку електронного навчального середовища // E-learning у теорії та практиці навчання суспільно-гуманітарних дисциплін: колективна монографія, за заг. ред. Г. Р. Корицької, Т. М. Путій, Івано-Франківськ, Україна: Симфонія форте, 2017. С. 40-54.
25. Костюк Г. С. Вікова психологія. К.: Рад. школа, 1976. 272 с
26. Кравченко А.І., Литвиненко В.А., Зелінська К.О. Арт-терапія в корекційно-логопедичній роботі серед дітей з порушеннями психофізичного розвитку: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми: 2011. 226 с.
27. Кучерук О. Інтегрування інфомедійної грамотності в простір мовної освіти // Українська мова і література в школі. 2020. №3. С.9- 12.
28. Лілік О.О. Особливості професійної підготовки майбутніх учителів української літератури в умовах міждисциплінарної інтеграції // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. 2017. Вип. 78(2). С. 150-154. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2017_78%282%29__30 (дата звернення: 20 жовтня 2023 р.)

29. Лілік О.О. Система формування готовності майбутніх учителів української літератури до роботи з літературознавчими поняттями: загальна характеристика // Актуальні питання гуманітарних наук. 2019. Вип.23. Том 2. С.144-148.
30. Методика інтеграції в проєкті «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність»: збірник матеріалів / Редкол.: В. Ф. Іванов (голов. ред.) [та ін.]. Київ: Академія української преси, IREX, Центр вільної преси, 2022. 160 с.
31. Модельна навчальна програма «Українська література. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Яценко Т.О., Пахаренко В.І. та інші) від 24.07.2023. Режим доступу: https://osvita.ua/doc/files/news/896/89669/Ukrayinska_literatura_7-9-kl_Yatsenko_t_a.pdf (дата звернення: 20 жовтня 2023 р.)
32. Навчальна програма з української мови (рівень стандарту) для 10-11 класів загальноосвітніх шкіл, затверджена Наказом Міністерства освіти і науки від 23.10.2017 р. № 1407. Київ. 42 с.
33. Найдьонова Л. Кібербулінг підлітків (віртуальний терор) як новітній феномен інформаційної доби: теоретико-методичні засади подолання і профілактики. Практична психологія та соціальна робота. 2010. №8. С.10–17.
34. Нежива Л. Проблеми вивчення літературних напрямів у вітчизняній методичній думці. Наукові записки Ніжинського державного університету Імені Миколи Гоголя. 2014. № 3. С. 212–216.
35. Онкович Г., Боголюбова М., Флегонтова Н. Медіаосвіта як технологія при вивченні курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» // Нові технології навчання. 2020. №94. С. 253-259.
36. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах. Навчальний посібник. К.: Ленвіт, 2000. 324 с.
37. Практична медіаосвіта: медіаграмотність в освітньому просторі. Навчально-методичний посібник. В.В. Байдик, О.В. Проніна. Режим доступу: <file:///C:/Users/User/Downloads/642.pdf> (дата звернення: 20 жовтня 2023 р.)

38. Пультер С.О. До питання наукових досліджень з історії розвитку методики викладання української літератури в середній школі. Методичний пошук. Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. Житомир, 2013. № 11. С. 7–12.

39. Токмань Г.Л. Методика викладання української літератури в старшій школі: екзистенціально-діалогічна концепція. К.: Міленіум, 2002. 320 с.

40. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи (рівень стандарту). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 20 жовтня 2023р.)

41. Українська література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 10-11 класи (профільний рівень). Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv> (дата звернення: 20 жовтня 2023р.)

42. Шейбе, С.; Рогоу Ф. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк. Київ: Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. 319 с.

43. Шуляр В. Медіаосвіта: стратегія і тактика співпраці медіапедагогів і бібліотекарів // Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи: збірник статей П'ятої міжнародної науково-методичної конференції. Київ: Центр Вільної Преси, Академія української преси, 2017. 393 с.

44. Шурхно Н. Формування інфомедійної грамотності на уроках української мови в основній школі з використанням інтерактивних методів// Українська мова і література в школах України. 2021. №1. С.4-6. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/33003/1/%21%21%21%21%21%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%201%202020.pdf> (дата звернення: 20 жовтня 2023 р.)

45. Яценко Т.О. Тенденції розвитку методики навчання української літератури в загальноосвітніх навчальних закладах (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): монографія. Київ : Педагогічна думка, 2016. 360 с.

46. Golikova O., Myroshnychenko V. (2016) Innovative teaching and development techniques at the Department of business foreign language and translation of NTU "KHPI"/ In European Humanities Studies: State and Society. – Kyiv: East Europe an Institute of Psychology. № 4. P.103–118.

47. Konovalenko T. Nadolska Y. Development of future foreign language teachers' information and media skills. VI International spring symposium proceedings Media and digital literacy in language education, September 18th-19th, 2020. P. 97–102,

ДОДАТКИ

Рис.1.

Рис.2.

Рівень медіаграмотності на першому занятті

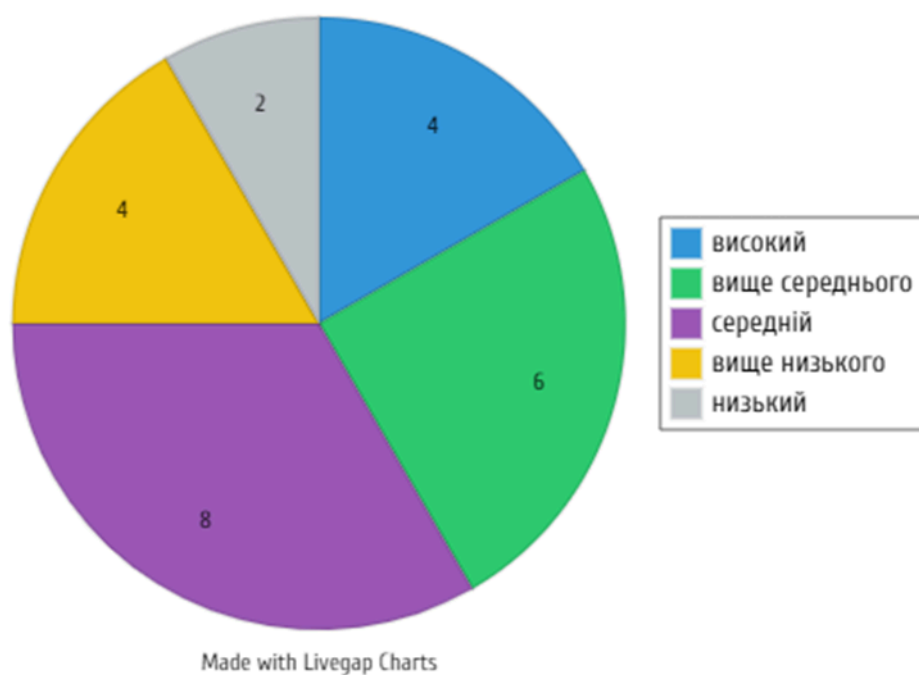
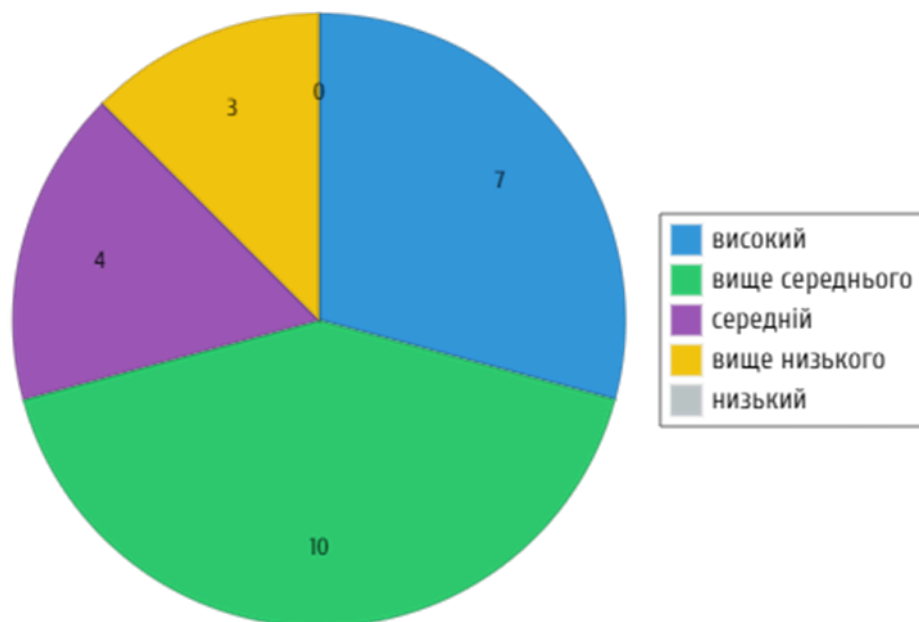

Рис.3.

Рівень медіаграмотності на останньому занятті

Список використаних вправ

Вправа 1.

Учні обирають важливих героїв з оповідання/роману, які мають важливий внесок у сюжет. Кожен учень має прочитати виписки з твору, що характеризують його героя. Вони готують коротку діалогічну сцену, де герої обговорюють події власного життя.

Вправа 2.

Учні розглядають статті або новини про ситуації, подібні на ті, що відбулись у творі. Аналізують та обговорюють, як засоби масової інформації представляють події та персонажів.

Вправа 3.

Групи учнів, що перетілились в героїв твору, виходять на передній план та виконують свої сцени. Інші учні мають можливість «змішувати» реальні та вигадані події, вносячи власні варіації. Пізніше учні обговорюють відмінності та схожості між життям героїв у творі та реальним життям. Визначають, як впливає представлення про події у літературі на глядача/читача та його уявлення про світ.

Вправа 4.

Кожен учень обирає цитату з літературного твору, яка відображає ключову ідею або характер персонажа. Учні отримують завдання використовувати вибрані цитати для створення короткої рольової сцени. Групи можуть поєднати свої сцени, створюючи живе зображення ключових моментів твору.

Вправа 5.

Учні обирають персонажів із літературного твору (наприклад, "Мартин Боруля" або "Хазяїн") та створюють діалог в їхній манері мови, адаптуючи його до сучасного віртуального спілкування. Кожна пара виконує коротку сценку, після чого розгортається обговорення про відповідність вибору мови та виразів характерам.

Вправа 6.

Учні читають або розглядають фрагмент літературного твору, а потім готують невелику театральну постановку цього фрагменту, змінюючи його зміст на основі власного тлумачення та змішуючи його з елементами сучасної медіакультури. Після вистави обговорюють, як зміни впливають на сприйняття твору та його актуальність сьогодні.

Вправа 7.

Учні грають ролі персонажів літературного твору та створюють короткі відеоролики, в яких вони спростовують міфи або стереотипи, пов'язані з подіями та персонажами твору. Ця вправа сприяє формуванню критичного мислення та вміння розрізняти правду в медійних повідомленнях.

Вправа 8.

Учні обирають героя літературного твору та розробляють короткий монолог, у якому герой коментує свою участь або події твору в контексті сучасних медійних реалій. Після цього вони можуть представити свій монолог або навіть створити відеоролик, де герой "розповідає" свою історію через призму сучасних медіа.

Вправа 9.

Учні обирають ключову сцену з твору та реінтерпретують її, додаючи елементи сучасної медіакультури (соціальні мережі, меми, відеоблоги). Це може бути як живе виконання сцени, так і створення короткого фільму. Після вистави обговорюють, які нові аспекти додаються до трактування сцени за умов сучасного світу.

Вправа 10.

Учні створюють свої власні твори (оповідання, поезії) та поділяються ними в класі. Після цього вони використовують театралізацію для представлення своїх творів в формі короткого театального виступу, враховуючи вплив сучасних медійних тенденцій на їх творчість.

Вправа 11.

Учні обирають популярний віртуальний образ героя (з книги чи власного твору) та створюють "літературний блог". Кожен учень вбирається в образ обраного героя та записує відео, де представляється і веде свій блог, обговорюючи ключові події та взаємини героя, які можуть бути інтерпретовані в сучасних медійних термінах.

Вправа 12.

Учні обирають сцену з твору та перетворюють її в інстаграм-сторіз, представляючи героїв та події через кадри фотографій, короткі відеоролики або "інстаповідання". Завдання передбачає активну участь кожного учня в оформленні своєї сторіз, а також обговорення та аналіз готових робіт в класі.

Вправа 13.

Учні грають роль журналістів, які ведуть інтерв'ю з обраним героєм твору. Вони повинні задавати глибокі та осмислені питання, а герой в свою чергу відповідає з позиції свого характеру та обставин твору. Ця вправа розвиває креативність, театральні навички, а також допомагає учням переосмислити історію через призму сучасних медійних викликів.

Вправа 14.

Учні створюють медіа-афішу подій, які трапляються у творі. Кожен обирає ключову подію, створює афішу, додає креативні заголовки, хештеги та пояснення до кожної події. Далі вони використовують цю афішу для власної презентації, де розповідають про важливі моменти та зв'язки між подіями та героями.

Вправа 15.

Учні готують трейлер до книги або твору, використовуючи елементи театралізації та мультимедійні засоби. Вони можуть включити короткі відеосцени, аудіофрагменти, графічні ефекти для створення захопливого трейлера, який буде вражати аудиторію та підкреслювати ключові моменти твору.

Вправа 16.

Учні обирають подію або момент з твору та створюють рекламний афішувальний матеріал для організації літературного івенту (конференції, вистави, дискусії). Вони можуть використовувати елементи театралізації, наприклад, зображення героїв або створення "запрошення" від персонажів твору.

Вправа 17.

Учні створюють меми, які відображають ключові моменти чи емоції героїв твору. Кожен мем повинен мати комічний або іронічний підтекст, який відображає розуміння тексту. Це сприяє розвитку креативності та медіаграмотності.

Вправа 18.

Учні обирають героя та створюють новий образ для нього, розглядаючи можливі зміни в характері, взаємини з іншими персонажами та розвитку сюжету. Кожен учень презентує свою нову інтерпретацію героя, обґрунтовуючи свої вибори.

Вправа 19.

Учні вибирають найважливіший момент з твору та створюють невелику театральну сцену. Вони вправляються в діалогах, жестах та виразі обличчя, щоб передати напругу та емоційність обраного епізоду.

Вправа 20.

Учні створюють власні літературні блоги, де обговорюють ключові моменти та персонажі твору. Вони можуть використовувати елементи театралізації у своїх відгуках, створюючи цікаві та нестандартні відгуки.

Вправа 21.

Учні обирають ключовий конфлікт чи ситуацію з твору та влаштовують судовий процес для героїв. Кожен учень виступає в ролі адвоката героя чи його обвинувача, а інші учні виступають у ролі журі. Вони повинні використовувати тексти твору як докази для обґрунтування своїх позицій.

Вправа 22.

Учні готують та виконують рольові сценки з твору у формі радіопередачі. Кожен учень відіграє роль героя та намагається передати емоції та атмосферу тексту лише за допомогою голосу та звукових ефектів.

Вправа 23.

Учні втілюють роль героїв та ведуть інтерактивний чат у стилі Твітера, обговорюючи події твору. Вони повинні використовувати обмежену кількість слів та хештегів, щоб передати суть обговорення. Це сприяє розвитку лаконічності та медіаграмотності.

Вправа 24.

Учні створюють короткий театралізований рекламний ролик для презентації твору. Вони повинні виділити ключові моменти та переконливо передати свою інтерпретацію, використовуючи елементи театралізації та креативний підхід.

Вправа 25.

Учні готують та виконують телеінтерв'ю з автором твору, якщо це можливо, або виступають у ролі автора, відповідаючи на питання про твір та його ключові ідеї. Це сприяє глибокому розумінню твору та розвитку комунікативних навичок.

АНОТАЦІЯ

Чорномаз О.С. Театралізація як метод активного навчання в процесі розвитку інфомедійної грамотності учнів 10-х класів на уроках української літератури

У кваліфікаційній роботі послідовно зроблено аналіз теоретичних умов формування інфомедійних умінь учнів і теоретико-методологічний аналіз впливу театралізації як методу активного навчання в процесі розвитку інфомедійної грамотності учнів 10-х класів на уроках української літератури.

Автор ретельно розглядає теоретичні основи розвитку інфомедійних умінь у контексті сучасної шкільної освіти, аналізує вплив психолого-педагогічних аспектів на процес навчання учнів 10-х класів. Робота докладно розглядає концепцію інфомедійної грамотності як ключової складової сучасної шкільної програми.

У роботі досліджується сутність театралізації, її складові та вплив на активне залучення учнів до процесу навчання, а також з'ясовується її роль у формуванні інфомедійних навичок старшокласників. Надаються приклади та аналіз ефективності практичного застосування театралізації на уроках української літератури. Робота містить апробовану систему вправ і завдань, спрямованих на розвиток інфомедійної грамотності учнів 10 класу.

Ключові слова: театралізація, інфомедійна грамотність, активне навчання, українська література, учні 10-х класів.

ANNOTATION

Oksana Chornomaz. Theatricalization as a method of active learning in the development of media literacy of 10th-grade students in Ukrainian literature classes

The qualification work systematically analyzes the theoretical conditions for the formation of students' media literacy skills and the theoretical-methodological analysis of the impact of theatricalization as a method of active learning in the development of media literacy of 10th-grade students in Ukrainian literature classes.

The author thoroughly examines the theoretical foundations of media literacy development in the context of modern school education, delves into the influence of psychological and pedagogical aspects on the learning process of 10th-grade students. The work extensively explores the concept of media literacy as a crucial component of the modern school curriculum.

Moreover, the essence of theatricalization, its components, and its impact on actively engaging students in the learning process are investigated. Additionally, its role in shaping the media skills of high school students is elucidated. The paper provides examples and analyses the effectiveness of practical application of theatricalization in Ukrainian literature classes. It encompasses proven systems of exercises and tasks aimed at developing media literacy among 10th-grade students.

Keywords: theatricalization, media literacy, active learning, Ukrainian literature, 10th-grade students.